

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ

К.ф.н., доцент В.А.Довбиш, викл. В.З. Довбиш

Інститут менеджменту

Вінницького національного технічного університету

Сучасне вітчизняне законодавство про іноземні івестиції як ефективний засіб стимулювання розвитку економіки України, в т. ч. на регіональному її рівні, сьогодні вже є більш-менш сформованою системою. Воно складається з низки загальних та спеціальних норм, які базуються на фундаментальних положеннях Конституції України про право власності, про право на підприємницьку діяльність та їх захист (ст.ст. 13,15,41.42). Такі загальні норми містяться в Господарському кодексі України (ГК України) (1), в Цивільному кодексі України (2), в Законі України „Про режим іноземного інвестування”, в окремих постановках уряду України. Особливості створення та функціонування банківських, страхових та інших фінансових установ за участі іноземного інвестора визначаються спеціальними нормами, які сформульовані у відповідних законах України („Про банки та банківську діяльність”, „Про страхування”, „Про зовнішньоекономічну діяльність” тощо) та підзаконних нормативно-правових актах.

Відповідно до норм ГК України, іноземними інвесторами визнаються такі суб'єкти, що здійснюють інвестиційну діяльність на території України: юридичні особи, утворені за законодавством іншим, ніж законодавство України; іноземці та особи без громадянства, які не мають постійного місця проживання на території України; міжнародні урядові та неурядові організації; інші держави; інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, визначені діючими законами (ст. 390). Ці суб'єкти мають право здійснювати інвестиції на території України у вигляді іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України (НБУ), будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав, інших цінностей (майна), які відповідно до закону визнаються іноземними інвестиціями.

Господарський кодекс встановив, що всі види іноземних інвестицій мають право здійснюватись в таких формах: участь у господарських організаціях, що створюються разом з вітчизняними юридичними особами чи громадянами, або придбання частки в діючих господарських організаціях; створення іноземних підприємств на території України, філій або інших структурних підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств; придбання безпосередньо нерухомого або рухомого майна, що не заборонено законами України, або придбання акцій чи інших цінних паперів; придбання самостійно або за участі громадян чи вітчизняних

юридичних осіб прав користування землею та використання природних ресурсів на території України; господарська діяльність на основі угод про розподіл продукції; придбання інших майнових прав; в інших формах.

Заборона або обмеження будь-яких видів та форм здійснення іноземних інвестицій, відповідно до ГК України (ст.ст.391,392), може провадитися лише відповідним законом.

Оцінка іноземних інвестицій, включаючи внески до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, здійснюється в іноземній конвертованій валюті та у гривнях, за згодою сторін, на основі цін міжнародних ринків або ринку України. При цьому перерахунок сум в іноземній валюті у гривні провадиться за курсом, встановленим НБУ. Вказані норми діють у всіх регіонах України.

На всій території держави, в т.ч. на Вінниччині, щодо іноземних інвестицій встановлюється національний режим інвестиційної діяльності, за винятками, передбаченими законодавством і чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Цей режим полягає в тому, що іноземним інвесторам надаються такі ж права та покладаються такі ж обов'язки, які мають вітчизняні суб'єкти підприємницької діяльності. У державних програмах залучення іноземних інвестицій в пріоритетні галузі економіки може бути передбачено встановлення додаткових пільг для суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у цих сферах.

ГК України передбачає, що в Україні можуть створюватися і діяти суб'єкти господарювання з іноземними інвестиціями, які здійснюють свою діяльність у формах підприємства з іноземними інвестиціями, іноземного підприємства, філії або представництва іноземної юридичної особи, інших формах, не заборонених законом. Найбільш продуктивними для розвитку економіки регіону є, на наш погляд, залучення суб'єктів господарювання саме перших двох з перерахованих форм.

Підприємством з іноземними інвестиціями визнається підприємство, створене відповідно до вимог Господарського кодексу України, за умови, що в його статутному фонді частка іноземної інвестиції становить не менш як десять відсотків, якщо інший розмір цієї частки не передбачено спеціальним законом. Підприємство набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс. Такі підприємства мають право бути засновниками дочірніх підприємств, створювати філії і представництва на території України і за її межами з дотриманням вимог законодавства України та законодавства відповідних держав.

Хоча Господарський кодекс України і передбачає, що законом можуть бути визначені галузі господарювання та/або території, в яких встановлюється загальний розмір участі іноземного інвестора, а також території, на яких діяльність підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки, але стосовно Вінниччини такі обмеження та заборони нерозповсюджені.

Іноземним підприємством є унітарне або корпоративне підприємство, створене за законодавством України, що діє виключно на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб, або діюче підприємство, придбане повністю у власність цих осіб. Діяльність філій, представництв та інших відокремлених підрозділів підприємств, утворених за законодавством інших держав, здійснюється на території України відповідно до законодавства України. Умови і порядок створення, вимоги до організації та діяльності іноземних підприємств визначаються ГК України та низкою законів.

З метою забезпечення стабільності правового режиму іноземного інвестування Господарський кодекс України встановлює юридичні гарантії його здійснення. Вони полягають в наступному. У разі зміни законодавства про режим іноземного інвестування на вимогу іноземного інвестора у випадках і в порядку, визначених законом, застосовуються державні гарантії, які визначаються законодавством, що діяло на момент вкладення інвестицій. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Органи державної влади та їх посадові особи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, крім випадків здійснення рятувальних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Зазначена реквізиція може бути здійснена лише на підставі рішення органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України, і в порядку, встановленому законом.

Іноземні інвестори мають також право вимагати відшкодування збитків, завданих їм незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Збитки іноземних інвесторів повинні бути відшкодовані за поточними ринковими цінами або на основі обґрунтованих оцінок, підтверджених незалежним аудитором (аудиторською організацією). Компенсація, яка виплачується іноземному інвестору в порядку відшкодування збитків, повинна бути адекватною, ефективною та визначеною на момент виконання рішення про відшкодування збитків. Сума компенсації за цим рішенням має бути негайно виплачена у валюті, в якій були здійснені інвестиції, чи в іншій прийнятній для іноземного інвестора валюті відповідно до валютного законодавства. Законом може бути передбачено нарахування відсотків на суму такої компенсації (ст.397 ГК України).

Крім того, Господарський кодекс України встановив гарантії переказу і використання доходів від іноземних інвестицій та гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності. Їх зміст полягає в тому, що іноземним інвесторам після сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів) гарантується безперешкодний негайний переказ за кордон їхніх доходів, прибутків та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах від здійснення інвестицій. Порядок переказу, за кордон зазначених коштів встановлюється Національним банком України. Доход іноземного інвестора або інші кошти, одержані в Україні у гривнях або іноземній валюті від здійснення інвестицій, можуть реінвестуватися в Україні в порядку, встановленому чинним на теперішній час вітчизняним законодавством.

За діючими в Україні юридичними нормами у разі ж припинення інвестиційної діяльності на території України іноземний інвестор має право на повернення своїх інвестицій не пізніше шести місяців після припинення цієї діяльності, а також доходів за цими інвестиціями у грошовій або товарній формі, якщо інше не встановлено законом або угодою сторін.

Спеціальні гарантії іноземних інвестицій передбачено галузевим (спеціальним) законодавством України: про банки і банківську діяльність, про зовнішньоекономічну діяльність, про страхування, про транспорт тощо.

ВИСНОВКИ

З огляду на викладене можна відзначити, що законодавство України певною мірою врегульовує питання здійснення іноземних інвестицій в Україну. Однак, на наш погляд, з метою більш ефективного забезпечення майнових прав іноземних інвесторів є доречним на законодавчому рівні закріпити, що:

1) компенсацій для виплати іноземному інвестору здійснюються з Державного бюджету України у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

2) строк виплати такої компенсації не повинен перевищувати визначеного законом періоду (3 міс., 6 міс. тощо);

3) з моменту нарахування компенсації до моменту її виплати на суму компенсації нараховуються проценти за комерційною ставкою, що визначається НБУ;

4) іноземні інвестори мають право на виплату компенсацій за збитки, спричинені внаслідок військового конфлікту, громадських заворушень, введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

Втілення законодавцем вказаних положень сприятиме покращенню правового клімату залучення іноземного інвестора як на регіональному, так і на загальнонаціональному рівні.

1. Господарський кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. – К.: Істина, 2003. – с.189.

2. Цивільний кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. – Голос України. – 2003. – 13 березня.

УДК 330.341 (477.44)
ББК У 9(4 УКР-4 ВІН)
М 34

Відповідальний за випуск: Микола Іванович Небава

Підготовлено до друку М.І.Небава, А.О.Азарова

М 34 **Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Інноваційно-інвестиційна модель розвитку економіки Вінниччини»** Збірник статей— Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. — 311 с.

ISBN 966-641-119-9

Збірник наукових статей за результатами регіональної науково-практичної конференції, що відбулась 24 листопада 2004 року в Інституті менеджменту ВНТУ спільно з представниками влади, бізнесу і науковців міста та області.

УДК 330.341 (477.44)
ББК У 9(4 УКР-4 ВІН)

ISBN 966-641-119-9

© Укладання, УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005